

PRECZ Z BUCISKAMI!

Wspomnienie aktora z Teatru Studio Józefa Szajny

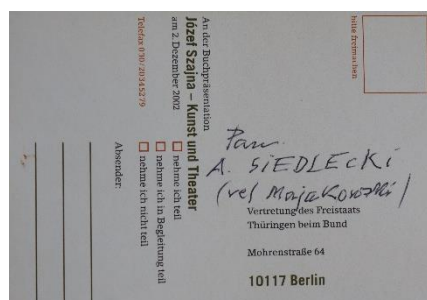
Andrzej Siedlecki

Pocztówka z fotografią J. Szajny

Przed wejściem do mojej biblioteki, w której wiszą na ścianie różne teatralne pamiątki, widzę pocztówkę, którą opравиłem w ramki. Na niej twarz wybitnego twórcy i wizjonera polskiego teatru - znanego światowego artysty - malarza, teoretyka teatru, scenarzysty, reżysera i scenografa - Józefa Szajny... Także mojego

dyrektora, którego lubiłem za bezpośredniość... mogłem z nim dyskutować na temat roli słowa w teatrze, jak równy z równym, że nie tylko obraz, ale i słowo jest ważne... że słowo może jeszcze dopełniać obraz... lubiłem go także za brak fałszu, za jego temperament, bo gdy mówił o sztuce, to czułem jakiś wewnętrzny ogień... i to zaangażowanie uwielbiałem. Dyrektor był życzliwy, bardzo ludzki, otwarty... kiedy chciałem pojechać do Stanów, nie robił żadnych przeszkód, dał nawet list polecający, a jak wyjeżdżałem do Australii wystawił mi znakomitą opinię, choć nie musiał przecież tego robić. Ale najważniejsze dla mnie, młodego aktora było to, że uwierzył we mnie i obsadził mnie w tytułowej roli Majakowskiego, tak więc miałem zaszczyt z nim pracować. I za to jestem mu bardzo wdzięczny. Dlatego ta pocztówka, przysłana do Sydney, jest dla mnie cenna, bo z tyłu pocztówki dyrektor napisał: Pan Andrzej Siedlecki (vel -Majakowski).

Tył pocztówki

***

Rola ta była dużym wyzwaniem, nie mogłem tego przegrać. Oprócz znalezienia środków ekspresji, a szczególnie nie psychologicznego interpretowania tekstu, dochodziło też- wyzwanie fizyczne. W pewnym momencie musiałem wisieć nieruchomy na dwóch łopatach pod sufitem,

potem padał strzał- ciało obwisło, łopaty zaczęły się huścić i spadałem na podest...

Autor na łopatach

...Na próbach trzonki łopat wpijały się w ramiona, utrudniając cyrkulację krwi. Ale zorientowałem się, że mogę niewidocznie dla widza, przemieścić powolutku balans ciała raz na jedną rękę, dając odpocząć drugiej - i na odwrót. I w pewnym momencie poczułem, że mogę już wisieć „nieskończenie długo”. Bez ruchu, do momentu strzału

Kiedy nie byłem na scenie, siedziałem na widowni, obserwując jak Szajna pracuje.

Byłem zafascynowany... spontanicznością kreowania pomysłów, także scenograficznych,

miałem wrażenie, że wszystko w nim się pali.

„Replika” J. Szajny - autor na pierwszym planie

Szajna, co chwila to prosił o jakąś płachtę, to o jakiś przedmiot, rekwizyt i w wielu wypadkach przedstawienie, o ile było to technicznie możliwe, kreowało się „tu i teraz”, w tej właśnie chwili - „na gorąco”. Bardzo mi się to stawanie materii teatralnej podobało, nie miało znamion zimnego „rzemieślnictwa teatralnego” ...było dla mnie prawdziwym aktem tworzenia. Przedstawienie władzom nie bardzo się podobało, a szczególnie gościowi z ZSRR.

W Teatrze Studio Józefa Szajny zagrałem różne role.

Ale największym przeżyciem psychicznym była dla mnie „Replika” - autorskie przedstawienie Szajny - bez tekstu - najbardziej znane w świecie.

Józef Szajna - obozowe zdjęcie

Siłą tego przedstawienia było to, że zrodziło się z osobistego doświadczenia więźnia Oświęcimia i Buchenwaldu, i człowieka już przeznaczanego na śmierć - świadka straszliwego cierpienia ludzkiego. Dla wielu, w różnych częściach świata przedstawienie posiadało znaczenie uniwersalne. Tak więc osobiste - stało się poprzez sztukę - uniwersalne.

Był to jednocześnie protest przeciwko niszczącej sile agresji i przeciwko totalitaryzmowi. I to przedstawienie, TERAZ gdy niewinni ludzie giną z powodu barbarzyństwa i konfliktów zbrojnych, też by krzyczało swoją wymową. I tenże artystyczny protest ujawnił się z niezwykłą siłą, w tej niemej i straszliwej plastycznej narracji.

Kiedy dramat ludzkiego cierpienia i walki o życie został pokazany, i kiedy już nikogo z nas, aktorów nie było na scenie wychodził Szajna/kreator i na leżącej na podłodze framudze okna z szybą, przez którą widać zdjęcia więźniów Oświęcimia, nakręcał dziecięcego, wirującego bąka...Bąk kręcił się i kręcił...W przerażającej ciszy słyhać jego brzmienie...Publiczność siedziała jak zahipnotyzowana...Zawsze... To było wstrząsające przedstawienie...

Zmuszało do myślenia.

Moi przyjaciele Francuzi, których zaprosiłem na spektakl w Avignon nie mogli dojść do siebie po przedstawieniu. *C'est un incroyable - incroyable* – To jest nie do uwierzenia, nie do uwierzenia - powtarzali. Byli zaszokowani, przerażeni obrazami ludzkiego cierpienia, jakie wykreował artysta ... Byli wzruszeni.

A ja? Pamiętam, że po każdym przedstawieniu byłem roztrzęsiony, ale jednocześnie odczuwałem, jakbym był ze wszystkiego oczyszczony, miałem jakieś przekonanie, że ten trans w jakim byłem, ten wysiłek psychiczny i fizyczny był potrzebny, bo przekazywał coś ważnego...

To nie była zwykła gra, to był jakiś dziwny, ludzki akt... wewnętrznego samospalenia...Niesamowite i głębokie przeżycie!

Nigdy tego nie zapomnę! Jestem wdzięczny artyście, że mogłem uczestniczyć w tym misterium życia - bo jednak my, jak Feniks z popiołów, wydobywając się spod kopca po katastrofie - ożywaliśmy, niosąc nadzieję.

Tak więc Replika” Józefa Szajny- została w mojej pamięci jako artystyczny, tragiczny przekaz - pamięci zbiorowej całego narodu - z „epoki pieców”.

I jako ostrzegający krzyk przeciw totalitaryzmowi!

PRECZ Z BUCISKAMI!

Szajna!

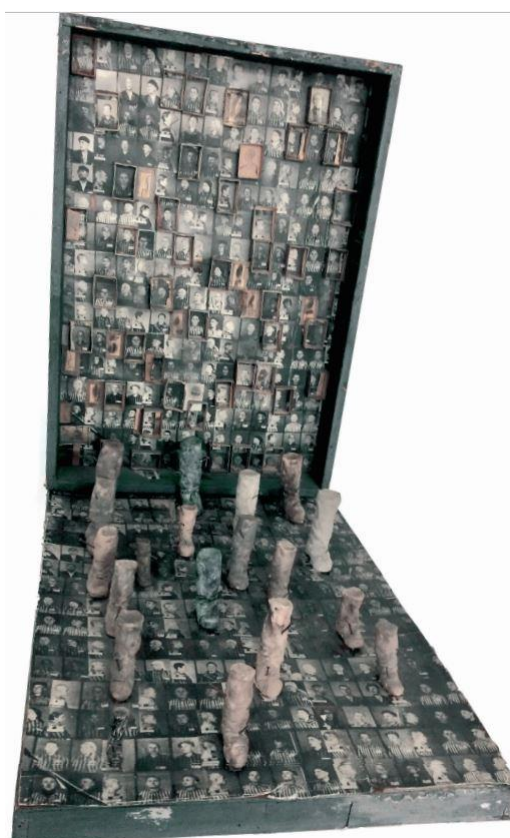
Niezwykły Artysta i niezwykły Człowiek!

Zdjęcia własne, Z. Rytka, Fotonowa-z archiwum autora.

Wersja filmowa wspomnienia na stronie internetowej www.andrzej siedlecki.pl pod <https://andrzej siedlecki.pl/filmy-i-filmiki/> lub na YouTube:

<https://youtu.be/hKy3I2cAK08> W filmie są fragmenty z „Repliki”.

Zapraszam serdecznie!

Instalacja J. Szajny
Buty depczą obozowe twarze